

magis autem cogitet quaecumque salvant animam, & sublevent ad regnum caelorum. *Ambrosius* (Lib. 7. in Lucam, de prohibitione sollicitudinis). Nihil autem moralius ad faciendam fidem omnia credentibus à Deo posse conferri, quam quod aereus ille spiritus vitale collegium, animae corporisque conubernio foedatum non deficit, nisi cum venerit dies suprema moriendi. Cum igitur anima indumento corporis vestiatur, & vigore animae corpus animeretur; absurdum est ut victus nobis copiam defuturam putemus qui vivendi jugem substantiam consequamur.

(g) *Cyrillus*. (a) Sicut supra erigendo nos ad spirituales audaciam, per aves induxit, dicens: *Multis passibus pluris estis vos*; sic & nunc ex volatilibus firmam, & indubitabilem fiduciam nobis adducit, dicens: *Considerate corvos, quia non seminant, neque metunt, scilicet ad acquirendum cibum, quibus non est cellarium, neque horreum*, scilicet ad conservandum; & *Deus pascit illos: quanto magis vos pluris estis?* *Beda* (cap. 53. in Luc.) Idem, carius vos valetis: quia rationale animal, sicut homo, sublimius ordinatum est in rerum natura, quam irrationabilia, sicut sunt aves. *Ambrosius* (Lib. 7. tit. de prohib. sollicitudinis). Magnum autem quod fide sequamur exemplum: nam volatilibus caeli quibus nullum exercitium cultivationis, nullus de mensium fecunditate proventus est, indeficientem providentia divina largitur alimoniam. Verum est igitur causam inopiae nostrae avaritiam videlicet: etenim illi idcirco sine labore pabuli usus exuberat, quo fructus ad escam communem datus, specialiter quodam nesciunt vendicare dominatu. Nos communia amissimus, dum propria vendicamus: nam nec propriam quicquam ubi perpetuum nihil, nec certa copia ubi incertus eventus. *Chrysostomus* (hom. 22. in Matth.) Cum autem possit Dominus exemplum ab hominibus sumere qui minime terrena curaverunt, Eliam dico, Moysen, & Joannem, & ceteros hujusmodi, commemoravit volatilia, sequens vetus (1) testimonium, quod ad apem transmittit, & formicam, & alia hujusmodi; quibus naturales quosdam mores inseruit conditor. (b) *Theodoretus* (in Psalm. 146.) Ideo autem omiſſa mentione aliorum volatilibus, corvorum mentionem facit, quia pullos corvorum speciali providentia Deus nutrit: nam corvi pariunt quidem, non autem nutriunt, sed negligunt pullos suos; quibus miro modo ab aere pabulum quadam aura delatum ad os pervenit, quod hiantes suscipiunt, & sic nutriuntur. Forſan

(1) Vel testamentum, ut al. legitur. (2) Al. nulla. (3) Al. interim.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Ubi supra. (b) *Theophylactus*. (c) In Cat. Graec. PP. (d) Ibidem. (e) Ut supra.

etiam & talia per synecdochen dicta sunt, toto significato per partem: unde in *Matthaeo* Dominus remittit ad volatilia caeli, hic vero specialiter ad corvos, tanquam gulosiores, & rapaciores. *Eusebius*. (c) In corvis etiam aliquid plus significat: avibus enim colligentibus legumina promptius est alimentum, vescentibus vero carnibus, sicut corvis, difficilior est ad habendam; nec tamen hujusmodi aves defectum pabuli patiuntur propter providentiam Dei diffusam ubique. Utitur autem ad idem, & tertio syllogismo, dicens: *Quis autem vestrum cogitando potest adficere ad staturam suam cubitum unum?* *Chrysostomus* (hom. 22. in Matth.) Nota, quod animam quidem semel dedit Deus, & eadem perseverat; sed corpus quotidie sumit incrementum. Pertransiens igitur animam quasi non recipientem augmentum, de solo corpore facit mentionem, dans intelligere quod non augetur per solum alimentum, sed provisione divina, per hoc quod nullus nutrimentum accipiendi aliquid ad suam staturam adficere potest: unde concluditur: *Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de ceteris solliciti estis?* *Eusebius*. (d) Quasi dicat: Si (2) nullus sua cura corpoream ingeniatum est sibi staturam; sed neque termino temporis vitae potest aliquis vel brevissimum tempus horae excogitando adficere; cur oportet superfluum de necessariis vitae cogitare? *Beda* (cap. 53. in Luc.) Illi ergo tegendi corporis curam relinquit cuius videtis cura factum esse ut tanta statura corpus habeatis. *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. q. 28.) Cum autem de augenda corporis statura loqueretur, dicit quod minimum est hoc, scilicet Deo corpora operari.

(h) *Chrysostomus* (hom. 23. in Matth.) Sicut superius Dominus de alimentis monebat, ita, & nunc monet de vestitu, dicens: *Considerate lilia agri, quomodo crescunt: non laborant, neque nent*; ut scilicet sibi faciant indumenta. Sicut autem supra, cum Dominus dixit: *Non seminant volatilia, non reprobavit sementem, sed superfluum curam*; sic cum dixit: *Non laborant, neque nent*, non opus (3) interemit, sed cogitationem. *Eusebius*. (e) Si quis autem mortaliū vult decorari pretioso vestitu, videat occultate quod Deus etiam usque ad flores, qui ex terra oriuntur, multiplicem sui sapientiam propagans, ornavit hos diversis coloribus, tenuibus membranis florum, murice, & auro longe meliores tincturas accommodans, adeo quod nec penes aliquem Regem delicioſum, nec etiam ipsum Salomonem, qui apud antiquos tam in

divitiis quam in sapientia, & in deliciis celebravit, tam pretiosum opus fuerit inventum: unde sequitur: *Dico autem vobis, quia nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut unum ex istis*. *Chrysostomus* (hom. 23. in Matth.) Non utitur hic volatiliū exemplo, cygnum commemorans, aut pavonem, sed lilia: vult enim urinique declarare hyperbolem, scilicet ab infirmitate rerum, quae tantum sunt fortitae decorem, & à pretio decoris, qui concessus est illis: unde postmodum non vocat ea lilia, sed senum, cum subdit: *Si autem senum quod in agro est hodie, nec dicit, Cras, non erit; sed subdit: (1) Et cras in clivum mittetur: neque dicit simpliciter, Deus vestit; sed dicit, Deus sic vestit*, quod multam habet expressionem; & subdit: *Quanto magis vos?* quod est exprimentis pretiositatem, & providentiam humani generis. Denique, cum increpare deceret, utitur, & hic moderantiam, non infidelitatis, sed paucitatis fidei arguens, cum subdit, *Pavilla fidei*, ut per hoc magis excitet nos ad dictorum persuasionem; ut non solum non cogitemus de vestibus, sed nec affectemus vestimentorum decorem. *Cyrillus*. (a) Sufficit enim prudentibus solius causa necessitatis adhibere vestitum, modestiam non excedentem, & ciborum quod satis est. Sufficiunt etiam sanctis quae sunt in Christo spirituales deliciae, & subsequens gloria. *Ambrosius* (Lib. & tit. ut supra, ante medium.) Non otiosum autem videtur quod flos vel homini confertur, vel certe plus penes quam hominibus in Salomone praefertur, ut praer claritate coloris Angelorum caelestium gloriam putemus expressam; (2) qui vere mundi istius flores sunt, quod eorum claritatibus mundus ornatur, & bonum odorem sanctificationis aspirant, qui nulla sollicitudine praepediti, nullo usu laboris exerciti, divinae in se liberalitatis gratiam, & caelestis servant dona naturae. Unde bene, & hic vestitus gloria sua Salomon, & alibi cooperatus ostenditur, quod infirmitatem corporeae naturae, velut virtute quadam mentis (3) adoperatam, operum gloriae vestiebat. Angeli (4) vero, quorum natura divini expert manet injuriae corporalis, recte licet maximo viro praeferrunt. Nec tamen in nobis misericordiam Dei desperare debemus, quibus per resurrectionis gratiam Dominus similem Angelorum speciem pollicetur. *Cyrillus*. (b) Ablonum autem erat discipulos debentes normam, & exemplar conversationis honestae aliis tradere, in ea incidere

à quibus discedendum esse oportebat eos consulere. Et ideo Dominus subdit: *Et vos nolite querere quid manducetis, aut quid bibatis*. In hoc etiam Dominus consulit non modicum studio sacrarum praedicationum, monens discipulos sollicitudinem humanam abjicere. *Beda* (super *Nolite querere quid manducetis*). Notandum tamen est, quod non ait, Nolite querere, aut solliciti esse de cibo, aut potu, aut indumento; sed, *Quid manducetis, aut bibatis*: ubi mihi videntur ardui qui, spreto victu, vel vestitu communi, lautiora sibi, vel austeriora praer his cum quibus vitam ducunt, alimenta, (5) vel indumenta requirunt. *Gregorius* Nissenus. (c) Sed dicitur: Aliqui obtinuerunt dominia, honores, & divitias, cum orassent: qualiter ergo prohibes nos talia orando querere? Et quidem quod omnia haec ad divinum consilium pertineant, omnibus patet: haec tamen à Deo conferuntur petentibus, ut discentes Deum nos exaudire in minoribus petitionibus, elevemur ad altiores affectum; sicut in pueris videmus, qui mox nati maternis adherent uberibus; si vero puberit parvulus, spernit mammam, quaerit autem monile, aut aliquid talium, quibus oculis delectatur; postquam autem mens cum corpore creverit, caecis cunctis puerilibus desideriis, quaerit à parentibus quae conveniunt vitae perfectae. *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 29.) Prohibita autem sollicitudine de alimentis, consequenter ne extollantur admonuit, dicens: *Nolite in sublime tolli*. Primo enim haec ad necessitatem complendam homo quaerit; cum autem his abundaverit, incipit de talibus superbite. Tale est hoc ac si se vulneratus aliquis jaçet, quia habeat multa emplastra in domo, cum hoc illi bonum esset ut vulnera non haberet, & ne uno quidem indigeret emplastro. *Theophylactus* (super *Nolite in sublime tolli*). Vel elevationem nihil aliud vocat quam vagum mentis motum, alias aliud meditantis, & ex hoc salientis ad aliud, & sublimia cogitantis. *Basilus*. (d) Et ut intelligas (6) hujusmodi elevationem, memento vanitatis propriae juventutis; si quando manens solus cogitasti de vita, & promotionibus, discurrens à principatu in principatum, amplexus es divitias, adificasti palatia, amicus bene fecisti, ultus es inimicos. Est autem peccatum talis abstractio: intenta enim circa superflua delectatio à veritate seducit: unde convenienter subdit: *Hec enim omnia gentes mundi quaerunt*, scilicet voluptatem, divitias, & hujusmodi.

(1) Al. Sed. (2) Al. qui vere mundi istius flores sanctificationis aspirant. (3) Al. ad operam, operum. (4) Al. omittitur vero. (5) Al. deest vel indumenta. (6) Al. hujus.

EX EDIT. P. NICOL. (a) In Catena Graecorum PP. (b) Ubi supra. (c) In Orat. domin. serm. 1. (d) In Cat. Graec. PP.

rudinem. *Theophylactus* (hoc in loco.) Quisquis ergo fidelis fuerit inventus, & prudens, præfideat familie Domini, ut singulis temporibus det tritici mensuram, vel sermonem doctrinæ, quo pascantur animæ, vel operum exemplum, quo vita informetur. *Augustinus de Quæst. Evang.* (Lib. 2. cap. 26.) Mensuram autem dicit propter modum capacitatis quorumcumque audientium. *Istidorus.* (a) Additum est etiam *In tempore*, quod beneficium non suo tempore datum redditur cassum, & nomen beneficii perdit. Idem panis esurienti quidem appetibilis est, satiatio autem non multum. De hujus autem servi dispensatoris præmio subdit, dicens: *Beatus ille servus quem cum venerit dominus, invenit se facientem.* *Basilius.* (b) Non dicit agentem à casa, sed *se facientem*: non enim vincere solum convenit, sed etiam certare legitime: hoc autem est sic singula exequi sicut recipimus in mandatis. *Cyrellus.* (c) Sic ergo fidelis servus, & prudens, opportuno tempore distribuens prudenter cibaria famulis, hoc est spirituales escas, beatus erit, juxta dictum Salvatoris, in hoc scilicet quod obtinebit adhuc majora, & merebitur præmia familiaribus debita: unde sequitur: *Vere dico vobis, quia super omnia quæ possidet constituet illum.* *Beda.* Quanta enim inter bonos auditores, & bonos doctores est meritum distantia, tanta est etiam præmiorum: hos enim adveniens, cum vigilantes invenerit, faciet discumbere; illos autem cum fideliter prudenterque dispensantes invenerit, super omnia quæ possidet constituet, id est super omnia celestis regni gaudia: non utique ut horum soli dominium teneant, sed ut eorum abundantius ceteris sanctis æterna possessione fruantur. *Theophylactus.* Vel *super omnia bona sua constituet eum*, non solum super suam familiam, sed etiam terræ, quam celestia ei obediunt; qualis fuit *Jesus Nave*, & *Elias*; alter soli, alter nubibus mandans; & omnes sancti, quasi Dei amici, rebus Dei utuntur. Quicumque etiam vitam virtuose peragit, & servos suos, id est iram, & concupiscentiam, recte disposuit, exhibens temporibus singulis mensuram frumenti; iræ quidem, ut afficiatur in habentes odio Deum, & concupiscentiæ vero ut necessaria utatur carnis provisione; ordinans eam in Deum stalis, inquam constituetur super omnia quæ possidet Dominus, dignus omnia per speculativum intellectum intueri. *Chrysothomus* (homil. 78. in Matth.)

(1) *Al. dividetur.* (2) *Al. amputabitur anima.*

Ex edit. P. Nicol. (a) In eadem Carena notatur sine ullo indice loci, sed colligitur ex *Istidoro Pelusota* Lib. 3. epist. 170. quæ inscribitur Petro, & simile aliquid habet Lib. 4. epist. 145. quæ inscribitur Bonifacio. (b) In Carena Græc. PP. ex Alecticis. (c) In eadem Carena, ut supra. (d) In Lib. de Spiritu Sancto cap. 16.

Dominus autem non solum ex honore bonis reservato, sed ex nimis pœnæ in malos corrigit auditorem: unde sequitur: *Quod sit dixerit servus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire.* *Beda* (cap. 54.) Nota, inter vitia servi mali ascriptum quod tardum domini sui redditum putaverit; non autem inter boni virtutes annumeratum, quod hunc citum speraverit, sed tantum fideliter ministraverit. Nil ergo melius est quam ut patienter sustineamus ignorare quod sciri non potest; sed tantum laboremus ut idonei inveniamur. *Theophylactus* (hoc loco.) Ex eo autem quod non consideratur hora finis, multa peccata eveniunt: nam si cogitaremus Dominum venire, & præfio esse terminum vitæ nostræ, minus utique peccaremus: unde sequitur: *Et cæperit percutere pueros, & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari.* *Beda* (cap. 54. super illud, *Moram facit dominus.*) In hoc sermo cunctorum præfium malorum narratur damnatio, qui neglecto Domini timore, non modo ipsi luxuriæ vacant, sed etiam subditos injuriis stimulant; quamvis & typice possit intelligi pueros, & ancillas percutere, corda infirmorum pravo exemplo vitare; edere autem, bibere, & inebriari, facinoribus, & sacculi illecebris, quæ hominem dementant, occupari. De ejus autem pœna subditur: *Veniet dominus servi illius die qui non sperat, scilicet judicii, vel mortis, & dividet eum.* *Basilius.* (d) Non quidem (1) dividitur corpus, ut hoc quidem exponatur tormentis, illud vero dimittatur: nam fabulosum est hoc, neque justè iudicij, cum deliquerit totum, dimidium partem pœnam: nec anima secat, tota criminosa conscientiam possidens, & cum corpore mala cooperans, sed divisio ejus est perpetua alienatio animæ à spiritu. Nunc enim etiam non sit gratia Spiritus indignis, videtur tamen utcumque adesse, coactionem eorum expectans ad salutem; tunc vero totaliter (2) amputabitur ab anima. Spiritus ergo sanctus, & servium est iustorum, & primo condemnationis peccatorum, quoniam eum indigne amittent. *Beda* (cap. 54. prope fin.) Vel *dividet eum*, à fidelium consortio segregando, & eis qui nunquam ad fidem pertinuerant sociando: unde sequitur: *Partemque ejus cum infidelibus ponet quia, qui servum, & domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior;* ut ait *Apostolus* 1. *Timotheo* 5. *Theophylactus.* Recte etiam infidelis dispensator cum infidelibus

(1) *Al. dividetur.* (2) *Al. amputabitur anima.*

Ex edit. P. Nicol. (a) In eadem Carena notatur sine ullo indice loci, sed colligitur ex *Istidoro Pelusota* Lib. 3. epist. 170. quæ inscribitur Petro, & simile aliquid habet Lib. 4. epist. 145. quæ inscribitur Bonifacio. (b) In Carena Græc. PP. ex Alecticis. (c) In eadem Carena, ut supra. (d) In Lib. de Spiritu Sancto cap. 16.

bus partem accipiet, quia vera caruit fide.

(m) *Theophylactus* (super *Ille autem servus.*) Hic nobis Dominus majus aliquid, & terribilius ostendit: non enim solum dispensator infidelis accepta privabitur gratia, ut nihil eum juvet ad vitandum supplicia, sed magis fiet ei damnationis causa dignitatis immensitas, unde dicitur: *Ille autem servus, qui cognovit voluntatem domini sui, & non fecit secundum voluntatem ejus, plagis vapulabit multis.* *Chrysothomus* (hom. 27. in Matth.) Non enim similiter in omnibus omnia judicantur, sed major cognitio fit majoris pœnæ materia: unde sacerdos eadem peccans cum populo, multo graviora patietur. *Cyrellus.* (a) Homo enim perfipax, qui turpioribus suam voluntatem (1) inclinavit, inexcusable peccatum commisit, quasi propter malitiam recedens à Domini voluntate; sed homo rufficanus rationabilis implorabit veniam vindicantis: unde subditur: *Qui autem non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis.* *Theophylactus* (super *Servus qui cognovit.*) Hic objiciunt aliqui: Merito punitur qui sciens voluntatem Domini, non proficitur; sed cur punitur ignorans? Quia cum ipse scire potuisset, noluit; sed pigritans ipse fuit ignorantia suæ causa. *Basilius.* (b) Sed dices: Si hic quidem multa sustinet verbera, hic autem pauca, qualiter dicunt quidam, quod non imposit finem supplicis? Sed sciendum est, quod hoc, quod hic dicitur non (2) numerum pœnarum, sed differentiam indicat: potest enim aliquis esse dignus inextinguibili flamma, vel remissiori, vel intensiori, & indelicienti verme, vel mitius torquente, vel fortius. *Theophylactus* (ubi supra.) Ostenditur autem consequenter quare doctoribus, & scientibus intensior pœna debeatur, cum dicitur: *Omni autem cui multum datum est, multum quæretur ab eo; & cui commendaverunt multum, plus petent ab eo.* Datur quidem doctoribus gratia faciendi miracula; sed commendatur eis sermonis, & doctrinæ gratia. Sed in dato quidem non dicit aliquid plus petendum, sed in commendato, sive depositio: nam gratia verbi incremento eget, & à doctore requiritur amplius: non enim docet eum torpere, sed augere verbi talentum. *Beda* (cap. 54. in fin.) Vel aliter. Multum sæpe datur etiam quibusdam privatis, quibus etiam cognitio dominicæ voluntatis, & exequendi quæ cognoscunt facultas impenditur; multum autem commendatur

(1) *Al. dividetur.* (2) *Al. amputabitur anima.*

Ex edit. P. Nicol. (a) In Joann. cap. 10. Lib. 4. (b) In Regulis brevioribus ad interrogat. 267. (c) In Cat. Græc. PP. (d) Ibidem. (e) Ubi supra.

illi cui cum sua salute dominici quoque gregis pascendi cura committitur. Major ergo gratia donatos, si deliquerit, major vindicta sequetur; mitissima autem omnium pœna erit eorum qui præter peccatum quod originaliter traxerunt, nullum insuper addiderunt; & in ceteris qui addiderunt tanto quilibet ibi tolerabiliorem habebit damnationem, quanto hic minorem habuit iniquitatem.

(n) *Ambrosius* (Lib. 7. in Lucam cap. de vigilantia servorum.) Dispensatoribus, id est sacerdotibus, præmissa videntur esse proposita, quo sciatis sibi gravem in futurum pœnam esse subeundam, si familiam Domini gubernare neglexerint. Sed quia exiguus est profectus metu supplicii ab errore revocari, ideo Dominus (3) ad quærendam cupiditatem divinitatis inflammat, dicens: *Ignem veni mittere in terram*: non utique illum consumptorem bonorum, sed bonæ voluntatis auctorem, qui aurea domica domus vasa meliorat, fenem vero consumit, & stipulam. *Cyrellus.* (c) Mos est autem sacræ Scripturæ ignem quandoque dicere sacros, & divinos sermones: sicut enim qui aurum, & argentum purgare noverunt, per ignem consumunt eorum sorditiam; sic Salvator per evangelica documenta in virtute Spiritus abstergit intellectum eorum qui credunt in eum. Hic est igitur ignis salubris, & utilis, quo habitatores terræ, frigidi quodammodo, & extincti propter peccatum, incallescunt ad pietatis vitam. *Chrysothomus.* (d) Terram enim ad præfens vocat, non eam quam pedibus terimus, sed plasmam manibus ejus, scilicet hominem, cui Dominus ignem ingerit ad consumptionem peccatorum, & innovationem animarum. *Titus.* Est autem intelligendum eum de cælo venisse: non enim, si de terra venisset in terram, diceret: *Ignem veni mittere in terram.* *Cyrellus.* (e) Hujus autem ignis Dominus accelerabat incendium: unde sequitur: *Et quid volo nisi ut accendantur?* Credebant enim jam quidam ex Israel, quorum exordium fuerant venerandæ discipuli; sed ignis semel in Judæa accensus totum orbem occupare debebat, consummata tamen passionis ejus dispensatione: unde sequitur: *Baptismo autem habeo baptizari.* Nam ante venerabilem crucem, & ejus resurrectionem à mortuis, in sola Judæa fiebat mentio prædicationis, & miraculorum ipsius; postquam autem principem vitæ infanientes occiderunt, tunc *Apostolus* præcepit dicens

(1) *Al. dividetur.* (2) *Al. amputabitur anima.*

Ex edit. P. Nicol. (a) In Joann. cap. 10. Lib. 4. (b) In Regulis brevioribus ad interrogat. 267. (c) In Cat. Græc. PP. (d) Ibidem. (e) Ubi supra.

divinitas: nihil enim potest incorruptibili naturae inferre tristitiam. *Gregorius* Nissenus. (a) Vel aliter. Consummatis nuptiis, & desponsata sibi Ecclesia, & admittit ea in thalamum secretorum, praesolabantur Angeli reditus Regis ad naturalem beatitudinem; quibus similem fieri decet nostram vitam, ut sicut illi sine malitia conversantes parati fuerint dominicum regressum recipere; sic & nos vigilantes ad obedientiam promptos nos faciamus cum advenit pulsans: sequitur enim: *Ut cum venerit, & pulsaverit, confestim aperiant illi.* *Gregorius* in hom. (13. in Evang.) Venit quippe cum ad iudicium properat, pulsatur vero cum iam per aegritudinis molestiam esse mortem vicinam designat: cui confestim aperimus, si hunc cum amore suscipimus. Aperire enim iudici pulsanti non vult qui exire de corpore trepidat, & eum quem contempsisse se meminit, videre iudicem formidat; qui autem de sua spe, & operatione securus est, pulsanti confestim aperit: quia cum tempus propinquare mortis agnoverit, de gloria retributionis hilarescit: unde subditur: *Beati servi illi, quos cum venerit Dominus invenerit vigilantes.* Vigilat qui ad aspectum veri luminis mentis oculos apertos tenet, qui servat operando quod credit, qui a se torporis, & negligentiae tenebras (1) repellit. *Gregorius* Nissenus. (b) Propter hanc igitur vigiliam observandam supra Dominus monuit, ut sint lumbi praecincti, & lucernae ardentes: lumen enim oppositum oculis pellit somnolentiam occulorum; lumbi etiam cingulo restricti reddunt corpus insuscipibile somni: nam qui praecinctus est castitate, & pura conscientia illustratus perseverat in omni. *Cyrillus*. (c) Cum igitur Dominus veniens suos insonnes invenerit, & praecinctos, cor illuminatum habentes, tunc eos promulgabit beatos: sequitur enim: *Amen dico vobis, quia praecinet se:* ex quo percipimus quod similia nobis retribuet, dum (2) cum succinctus se praecinet. *Origenes*. (d) Erit enim praecinctus iustitia circa lumbos suos, secundum *Esaiam*. *Gregorius* (in hom. 13. in Evang.) Per quam praecinet se, id est ad retributionem se praeparat. *Theophylactus* (super *Amen dico vobis quod praecinet se.*) Vel praecinet se in eo quod non totam ubertatem bonorum largitur, sed hanc cohibet secundum certam mensuram. Quis enim Deum capere potest quantum est? Unde *Seraphim* (3) velari dicuntur propter excellentiam divini splendoris. Sequitur: *Et faciet illos discumbere,* id est omnino requiescere: sicut enim

(1) Al. repellit. (2) Al. omittitur cum. (3) Al. mihi velari. (4) Al. pausare. (5) Al. opinantur. (6) Al. custodiat secundum. (7) Al. respiciat. Ex edit. P. Nicol. (a) In Catena Graec. PP. ex illius oratione, vel hom. 11. in Cantica. (b) Ib. (c) Ubi supra. (d) In Catena Graec. PP. (e) Ubi supra. (f) Ibid. (g) Ubi supra. (h) Id est Servertus Antiochenus in Cat. Graec. PP.

discumbens totum corpus facit (4) quiescere, sic in futuro adventu sancti totaliter requiescent. Hic enim non habuerunt requiem corporis, illic vero simul cum animabus spiritalia corpora incorruptionem sortita, plena gaudebant quiete. *Cyrillus*. (e) Faciet igitur illos discumbere, quasi festos refocillans, opponens spirituales delicias, & statuens dapsum donorum suorum mensuram. *Dionysius* (in Epistola 9.) ad Titum. Discubitu enim (5) opinatur quietem a multis laboribus, & vitam sine laesione, & conversationem divinam in lumine, & regione viventium, universo sancto affectu adimpletam, & copiosam donationem omnium donorum, secundum quam laetitia adimpletur: hoc est enim quod Jesus faciat eos recumbere, dans eis perpetuam quietem, & distribuens eis bonorum multitudinem: unde sequitur: *Et transiens ministravit illis.* *Theophylactus* (hoc loco.) Quasi vicem aequalem eis reddens, ut sicut ipsi ministraverunt ei, ita & ipse eis ministraret. *Gregorius* (in hom. 13. in Evang.) *Transiens* vero dictum est cum de iudicio ad regnum redit. Vel Dominus nobis post iudicium transit, qui ab humanitatis forma in divinitatis suae contemplationem nos elevat. *Cyrillus*. (f) Novit autem Dominus lumbicium fragilitatis humanae ad peccandum; sed quoniam bonus est, desperare non sinit, sed magis miseretur, & dat nobis poenitentiam in salutaris antidotum; & ideo subdit: *Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita invenerit, beati sunt servi illi.* Dividunt enim excubantes in moenis civitatum, & hostium servantes aggressus, noctem in tres, aut quatuor vigiliis. *Gregorius* (in hom. 13. in Evang.) Prima ergo vigilia primævum tempus est vitae nostrae, id est pueritia; secunda, adolescentia, vel juvenus; tertia autem senectus accipitur. Qui ergo vigilare in prima vigilia noluisset, (6) custodiat in secunda; & qui in secunda noluisset, tertiae vigiliae remedia non amittat: ut qui converti in pueritia neglexit, saltem in tempore juventutis, vel in senectute (7) respiciat. *Cyrillus*. (g) De prima tamen vigilia mentionem non facit, quia pueritia non punitur a Deo, sed veniam meretur. Secunda vero, & tertia aetas, debet obedientiam Deo, & vitam honestam ducere ad voluntatem ipsius. *Græcus*. (h) Vel ad primam vigiliam pertinent diligentius viventes, quasi primum gradum sortiti; ad secundam vero mediae conversationis mensuram tenentes; ad tertiam vero qui sunt infra hos: & idem de quarta

vigilia dicitur in eodem modo.

putandum est, & si contingat, de quinta: diversae enim sunt conversationum mensurae, & bonus remunerator metitur unicuique quod dignum est. *Theophylactus* (super *Si venerit in secunda vigilia.*) Vel quia vigiliae sunt horae noctis provocantes soporem hominibus intelligas etiam in vita nostra esse quaedam horas quae faciunt nos beatos, si insonnes reperti fuerimus. Rapuit tibi aliquis facultates, defuncti sunt tibi filii, accusatus es; sed si in his temporibus non feceris contra Dei mandata quicquam, vigilantem te inveniet in secunda, & tertia vigilia, id est in tempore malo perniciosum somnum animabus lentis inferente. *Gregorius* (in hom. 13. in Evang.) Ad excutiendam vero nostrae mentis desidiam etiam exteriora damna per similitudinem ad medium deducuntur: nam subditur: *Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilet utique, & non seneret perdidit domum suam.* *Theophylactus* (super *Si sciret qua hora fur veniret.*) Quidam hunc furem intelligunt esse diabolum, domum animam, patremfamilias hominem; non tamen videtur hæc acceptio consonare sequentibus: advenit enim Domini comparatur huic furi tanquam ex inopinatio proveniens, secundum illud Apostoli 1. Thess. 5. „Dies Domini sicut fur, & ita in nocte venit:“ unde & hic subditur: *Et vos estote parati: quia qua hora non putatis Filius hominis venire.* *Gregorius* (in hom. 13. in Evang.) Vel aliter. Nesciente patrefamilias, fur domum perdidit, quia dum a sui custodia spiritus dormit, improvisa mors veniens carnis nostrae habitaculum irrumpt; furi autem resisteret, si vigilaret, quia adventum iudicis, qui occulte animam capit, praecavens, ei poenitendo occurreret, ne impenitens periret. Horam vero ultimam Dominus ideo nobis voluit esse incognitam; ut dum illam praevidere non possumus, ad illam sine intermissione praepareremur. *Idem* dicitur in eodem modo.

(1) *Theophylactus* (super *Ait Petrus.*) Petrus, cui iam commissa Ecclesia fuerat, quasi omnium eam gerens, inquit utrum ad omnes Dominus parabolam protulisset: unde dicitur: *Ait autem ei Petrus: Domine, ad nos dicit parabolam hanc, an ad omnes? Beata* (cap. 54. in Luc.) Duo Dominus in praemissa parabola (1) monerat, & se videlicet subito venturum, & illum eos paratos expectare debere. Sed de quo horum, an de utroque Petrus interrogaverit, quosve sibi, sociisque suis comparaverit, cum ait: *Ad nos dicit, an ad omnes?* non facilius patet. Et quidem in eo quod ait nos, & omnes, paratitatem rei, & huiusmodi praefatus magni

non alios quam Apostolos, Apostolorumque similes, & ceteros fideles; vel Christianos, & infideles; vel eos qui vixit, id est sigillatim morientes sui iudicis adventum noletis volentes suscipiant, & eos qui in universali iudicio vivi sunt in carne reperiendi, significare putandum est. Mirum est autem si Petrus dubitavit, vel omnibus sobrie, & pie, & iuste vivendum expectantibus beatam spem; vel inopinatum singulorum, & omnium futurum esse iudicium. Unde restat intelligi, his scilicet duobus jam bene cognitis, ea quae nescire poterat, quælibet videlicet si sublimia illa vitæ caelestis instituta, quibus possessa vendere, sacculos qui non vetera facerent facere, lumbis praecinctis, lucernisque ardentibus vigilare praecerat, ad Apostolos solum, similesque eorum, aut ad omnes qui salvandi sunt, pertinere. *Cyrillus*. (a) Validam autem mentem habentibus conveniunt ardua, & excellentia mandatorum sanctorum; his vero qui nondum ad hanc virtutem atigerunt, conveniunt ea a quibus (2) difficultas excluditur: unde Dominus exemplo manifestissimum utitur, ostendens mandatum praemissum convenire his qui admissi sunt in gradum discipulorum: sequitur enim: *Dixit autem Dominus: Quisputas est fidelis dispensator?* *Ambrosius* (de vigilantia, & negligentia servorum.) Vel aliter. Superioris quidem in omnes praecipit forma est generalis; verum series sequentis exempli dispensationibus, hoc est sacerdotibus, videtur esse proposita: unde sequitur: *Dixit autem Dominus: Quisputas est fidelis dispensator, & prudens quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram?* *Theophylactus*. (3) Quasi dicat: Praedicta parabola communiter omnes fideles attingit; sed quid vobis Apostolis, & doctoribus conveniat, audiat. Quæro enim quis dispensator inveniat in se habens fidelitatem, & prudentiam: sicut enim in dispensationibus facultatum, sive aliquis incautus sit fidelis domino exiens, sive etiam prudens sit, & infidelis, disparent res, domini sic & in rebus divinis opus est fidelitate, & prudentia: novi enim multos Deum colentes, & fideles; quia vero non poterant prudenter ecclesiastica tractare negotia, non solum possessiones, sed etiam animas destruebant; invidentes in peccatores indidiceta virtute per immoderata poenitentiae mandata, vel importunam mansuetudinem. *Chrysostomus* (hom. 78. in Matth.) Querit autem hic Dominus non quasi fidelem, & prudentem dispensatorem ignorans, sed volens, innuere le patet. Et quidem in eo quod ait nos, & omnes, paratitatem rei, & huiusmodi praefatus magni

(1) *Al. moveret.* (2) *Al. facultas.* (3) *Ornitio. P. Nicolai.* Quasi dicat: non quod quis in dispensationibus fidelis sit, sed quod in rebus divinis opus est fidelitate, & prudentia: novi enim multos Deum colentes, & fideles; quia vero non poterant prudenter ecclesiastica tractare negotia, non solum possessiones, sed etiam animas destruebant; invidentes in peccatores indidiceta virtute per immoderata poenitentiae mandata, vel importunam mansuetudinem. *Chrysostomus* (hom. 78. in Matth.) Querit autem hic Dominus non quasi fidelem, & prudentem dispensatorem ignorans, sed volens, innuere le patet. Et quidem in eo quod ait nos, & omnes, paratitatem rei, & huiusmodi praefatus magni

Ex edit. P. Nicol. (a) In Catena Graecorum PP.

modi. *Gregorius Nisēnus.* (a) Adhibere enim sollicitudinem rebus apparentibus propriam est eorum qui nullam supponunt spem futuri sæculi, neque meritum iudicii. *Basilius.* (b) Sed de necessariis vitæ subdit: *Pater autem vester scit quoniam his indigetis.* *Chrysoſtomus* (homil. 23. *Matth.*) Non dixit, Deus, sed *Pater*, ut ipsos ad majorem promoveret fiduciam: quis enim est pater qui paratur necessaria filiis non ministrare? Sed & aliud adjicit. Non enim poteris dicere, quod pater quidem est, ignorat tamen his non indigere: nam qui naturam creavit, ejus indigentiam novit. *Ambrosius* (Lib. & tit. ut supra.) Ostendit autem consequenter nec ad præsens, nec in reliquum fidelibus gratiam defuturam, si modo qui divina desiderant, terrena non querant. Inde eorum quippe est homines curare de cibo, qui militant pro regno. Novit Rex quemadmodum familiam suam pascat, aliat, & vestiat: unde sequitur: *Verumtamen quærite primum regnum Dei; & hæc omnia adjicientur vobis.* *Chrysoſtomus.* (c) Non modo regnum, sed etiam opes Christi pollicetur cum eo. Si enim nos à curis eos eripimus qui præmittentes sua nostrorum diligentiam habent, multo magis Deus. *Beda* (cap. 53. in fin.) Indicat enim aliud esse quod principaliter datur, aliud quod superadditur: quia nobis in intentione æternitatis, in usu vero temporalitatis esse debet.

(1) *Glossa.* (d) Postquam Dominus temporalium curam à cordibus discipulorum removit, hic excludit ab eis timorem, ex quo superflua cura procedit, dicens: *Nolite timere pusillus grex.* *Theophylactus.* Pusillum gregem Dominus vocat volentes discipulos ejus fieri: vel quia in hoc sæculo sancti parvi videntur causa voluntarie paupertatis; vel quia superantur à multitudine Angelorum, qui incomparabiliter præcellunt quæ nostra sunt. *Beda.* Pusillum etiam Dominus gregem electorum nominat vel ad comparationem majoris numeri reproborum, vel potius ob humilitatis devotionem. *Cyrillus* (e) Quare autem timere non debent, ostendit subdens: *Quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum;* quasi dicat: Eum qui tam pretiosa largitur, qualiter pigebit erga vos clementiam exercere? Quamvis enim hic grex parvus sit & natura, & numero, & gloria; bonitas tamen Patris concessit & huic pusillo gregi cælestium spirituum sortem, scilicet regnum cælorum. Er-

(1) *Al.* sensibiles terrenas opes sursum concedere.

EX EDIT. P. NICOL. (a) Ubi supra. (b) Ut supra. (c) In Catena Græcorum PP. (d) Non est in Glossa quæ nunc extrat. (e) In Catena Græcorum PP. (f) In eadem Catena ex hom. 25. in Acta. (g) Orat. 16. de pauperum amore, versus finem. (h) In præd. Catena ex homiliis in Matth. (i) Ibid. ex Asceticis, idest regulis brevioribus ad interrog. 92. (k) Ubi sup. (l) In Catena Græcorum PP.

go ut possideatis regnum cælorum; opes terrenas contemnite: unde subditur: *Vendite quæ possidetis, & date elemosynam.* *Beda* (cap. 58.) Quasi dicat: Nolite timere, ne propter regnum Dei militantibus hujus vitæ necessaria desint; quin etiam possessa propter elemosynam vendite: quod tunc digne fit quando quis semel pro Domino suo omnibus spretis, nihilominus post hoc labore manuum operatur, unde & victum transigere, & elemosynam dare queat. *Chrysoſtomus.* (f) (hom. 26. in Matth.) Non est enim peccatum quod elemosyna nequeat abolere: antidotum est cuiuslibet conveniens vulneri: sed & elemosyna non solum in pecuniis fit, sed & in rebus, dum aliquid alium protegit, dum medicus medetur, dum sapiens consulit. *Gregorius Nazianz.* (g) Vereor autem ne putes pietatis tibi necessitatem non esse, sed arbitrium. Opinabar, & ipse hoc; sed terrent me hædi ad sinistram statui, non quia rapuerunt, sed quia Christum in egentibus non placaverunt. *Chrysoſtomus.* (h) Nam sine elemosyna impossibile est regnum videre. Sicut enim fons, si aquas in se continuerit, vitatur; sic & divites, cum omnia penes se teneant. *Basilius.* (i) Sed quaeret aliquis: Quid considerantem oportet vendere quæ possidentur? Numquid tanquam eis naturaliter noxiis, vel propter tentationem accidentem animabus ab eis? Ad hoc dicendum est, primo quidem quod singulorum eorum quæ sunt, si per se ipsum malum existeret, non esset creatura Dei; omnis enim creatura Dei bona; consequenter autem: quia mandatum dominicum non docuit abjicere tanquam mala quæ possidentur; sed dispensare, dicens: *Et date elemosynam.* *Cyrillus.* (k) Molestum autem forte est hoc mandatum divitibus; sanam tamen mentem habentibus non est inutile: thesaurizant enim sibi regnum cælestis: unde sequitur: *Facite vobis sacculos qui non veterascunt.* *Beda* (cap. 54. in Luc.) Elemosynas videlicet operando, quantum merces in æternum maneat: ubi non hoc præceptum esse putandum est, ut nil pecuniæ reservetur à sanctis vel suis, vel pauperum usus; cum & ipse Dominus, cui Angeli ministrabant, loculos habuisse legatur, à fidelibus oblata conservans; sed ne Deo propter ista serviat, & ob inopie timorem justitia deseratur. *Gregorius Nisēnus.* (l) Præcipit autem (1) sensibiles, & terrenas opes sursum condere, quo

vir-

virtus corruptiva non attingit: unde subditur: *Theſaurum non deficientem in cælis, quo sur non appropriat, neque tinea corrumpit.* *Theophylactus* (super *Ubi tinea demolitur.*) Quasi dicat: Hic tinea demolitur, non autem in cælis. Deinde quia tinea quadam non demolitur, addidit de fure: aurum enim non demolitur tinea, sed fur tollit. *Beda* (super illud, *Theſaurum non deficientem.*) Sive igitur hoc simpliciter accipiendum est, quod pecunia servata deficiat, data autem proximo, perennem fructum conferat in cælis; seu ita quod thesaurus boni operis si commodi terrestris occasione condatur, facile corruptus inereat; at si caelesti solum intentione congeratur, non exterius hominum favore, quasi à fure qui desoris rapit, non intus inani gloria, quasi à tinea quæ interioris scindit, valet maculari. *Glossa.* Vel fures sunt hæretici, & demones, qui ad hoc intenti sunt ut spiritalibus nos spoliarent. Tinea, quæ vestes latenter rodit, invidia est, quæ studium bonum lacerat, & compactionem unitatis dissipat. *Theophylactus.* Porro, quia non omnia furto tolluntur, addit potentiam rationem, & nullam proflus patientem instantiam, dicens: *Ubi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit;* quasi dicat: Esto quod nec tinea demolitur, nec fur tollat; hoc ipsum quod est habere cor affixum thesauro sepulto, & divinum opus, scilicet animam, terræ immergere, (1) quanto est dignum supplicio? *Eusebius.* (a) Nam quilibet homo naturaliter dependet ab eo erga quod studet; illic totum animum applicat ubi totum commodum possidere putavit. Unde si quis in rebus presentis vitæ habeat totam mentem, & intentionem, quam cor nominavit, in terrenis versatur; si vero mentem applicaverit ad caelestia, ibi mentem habitabit, videatur solo corpore cum hominibus conversari, animo vero jam sit aggressus mansiones caelestes. *Beda* (cap. 54. super *Ubi est thesaurus tuus.*) Hoc autem non solum de pecunia, sed de cunctis passionibus sentiendum est: luxuriosi epulæ sunt thesauri, lascivi ludicra, amatoris libido.

(k) *Theophylactus* (super *Sint lumbi vestri præcincti.*) Postquam suam discipulum modestum statuit Dominus, spolians eum qualibet vitæ cura, & elevatione, jam nunc ad ministrandum inducit, dicens: *Sint lumbi vestri præcincti,* idest semper proclives. (2) ad exequenda opera Domini vestri: & lucernæ ardentes; idest, non ducatis vitam in tenebris, sed adsit vobis lux rationis, ostendens vobis agenda, & fugienda: est

(1) *Al.* quantum. (2) *Al.* ad exequendum quædam opera. (3) *Al.* *Et lucernæ ardentes in manibus vestris;* lucernas quippe ardentes in manibus tenemus, &c.

EX EDIT. P. NICOL. (a) In eadem Catena (b) In Catena Græcorum PP. (c) Ibid. (d) Ubi sup.

eaim hic mundus nox. Cincti vero lumbos nisi qui practicum exequentur: nam talis est ministrantiam habitus, quibus oportet adesse & lucernas ardentes, idest discretionis donum, ut valeat dignoscere practicus non solum quid oporteat agere, sed & quomodo: alioqui in practicum superbia homines ruunt. Notandum autem, quod primo jubet lumbos præcingi, secundo lucernas ardere: nam primo quidem est operatio, deinde speculatio, quæ est illustratio mentis. Ideo studemus exercere virtutes, ut duas lucernas habeamus ardentes, scilicet conceptum mentis jugiter in anima emicantem, quos nos illustratur, & doctrinam, qua ceteros illuminamus. *Maximus.* (b) Vel lucernas accensas docet habere per orationem, & contemplationem, & spirituales dilectionem. *Cyrillus.* (c) Vel subcingi significat agilitatem, & promptitudinem ad sustinenda mala intuitu divini amoris: lucernæ autem accensio significat, ut non patiamur aliquos in tenebris ignorantie vivere. *Gregorius* (in hom. 13. in Evang.) Vel aliter. Lumbos præcingimus cum carnis luxuriam per continentiam coarctamus: viris enim luxuria sit lumbis est, sceminis in umbilico. A principali igitur sexu lumborum nomine luxuria designatur. Sed quia minus est mala non agere, nisi etiam quilibet bonis operibus insudare, additur, (3) *Et lucernæ ardentes,* quas in manibus tenemus, cum per bona opera, proximis nostris lucis exempla monstremus. *Augustinus* de Quæst. Evang. (Lib. 2. quæst. 25.) Vel docet & lumbos præcingere propter continentiam ab amore rerum secularium, & lucernas ardentes habere, ut hoc ipsum vero sine, & recta intentione fiat. *Gregorius* (in homil. 13. in Evang.) Sed si utrumque horum agitur, restat ut quisquis ille est totam spem suam in Redemptoris sui adventu constituat: unde subditur: *Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum quando revertatur à nuptiis.* Ad nuptias quippe Dominus abiit, quia ascendens in caelum, supernam sibi multitudinem Angelorum novus homo copulavit. *Theophylactus* (hoc loco.) Quotidie etiam in cælis desponsat sanctorum animas, quas ei Paulus, vel alius similis offert virginem castam. Rediit autem à nuptiis celebratis in cælis, forsitan quidem universaliter in consummatione totius mundi, quando veniet de caelo in gloria Patris; forsitan etiam singulis horis astans inopinante particulari, uniuscujusque consummationis. *Cyrillus.* (d) Considera etiam, quod à nuptiis quasi à solemnitate venit, in qua semper existit

Matth. 28. „Euntes, docete omnes gentes.“ Gregorius super Ezechielem (hom. 12.) Vel aliter. Ignis in terram mittitur cum per ardorem Sancti Spiritus afflata terrena mens à carnalibus suis desideris crematur; succensa autem spirituali amore, malum quod fecit plangit: & sic terra ardet quando accusante se conscientia, cor peccatoris in dolore penitentiae crematur. *Beda* (cap. 54. in Lucam.) Addit autem, *Baptismo habeo baptizari*; idest, sanguinis proprii tinctioe prius habeo perfundi; & sic corda credentium (1) Spiritus igne inflammare. *Ambrosius* (de negligentia servorum.) Tanta autem est Domini dignatio ut infundendæ nobis devotionis, & consummandæ perfectionis in nobis, & maturandæ pro nobis passionis studium sibi inesse testetur: unde sequitur: *Et quomodo coarctor dum perficiatur? (a) Quidam codices habent, Et coangor, idest contritor; cum enim in se nihil (2) habuerit quod doleret, nostris tamenangebatur ærumnis, & tempore mortis martirium præterdebat, quam non ex metu mortis suæ, sed ex mora nostræ redemptionis assumpserat. Qui enim usque ad perfectionem angitur, de perfectione securus est: quia eum conditio corporalis affectus, non formido mortis offendit: nam qui corpus suscepit, omnia debuit subire quæ corporis sunt, ut esuriret, sitiret, angeretur, & contristaretur. Divinitas autem per hos affectus nescit commutari. Simul etiam ostendit quod in certamine passionis mors corporis, absolutio anxietudinis, non (3) coarctativa sit doloris. *Beda* (cap. 55. in Luc.) Quomodo autem post baptismum suæ passionis, post ignis spiritualis adventum terra fit aridura, declarat subdens: *Putatis quia pacem veni dare in terram? Non, dico vobis, sed separationem.* Cyrillus. (b) Quid dicis Domine? Non venisti pacem daturus qui factus es nobis pax, pacificans per crucem cælestia, & terrestria, qui dixisti Joann. 14. „Pacem meam do vobis?“ Sed manifestum est quod utilis quidem est pax, quandoque autem damnosa, & separans ab amore divino, per quam scilicet confenditur his qui à Deo dissident: & ob hoc foedera terrena docuit vitare fideles: unde sequitur: *Erunt enim quinque ex hoc in domo una divisi; tres in duos: & duo in tres dividuntur, pater in filium.* *Ambrosius.* Cum sex personarum videatur facta subjectio, patris, & filii, matris, & filiae, socrus, & natus, quinque tamen sunt, quia ca-*

(1) *Al. omittitur Spiritus, & inflammati legitur pro inflammare.* (2) *Al. habet.* (3) *P. Nicolai legit concertativa.* (4) *Al. converterent.*

Ex edit. P. Nicol. (a) *Beda.* Ejus nomine prætermisso editiones aliæ Ambrosio hanc appendicem tribuebant; at potius de illo Beda intelligit quod sic habeat ejus codex: legit enim, *Quomodo angor*, & ad tristitiam Christi applicat propter dilatam ejus mortem. (b) *Ubi supra.* (c) *In Catena Græcorum ubi supra.*

dem mater quæ socrus accipi potest; quæ enim est mater filii, socrus ejus uxoris est. *Chrysostomus.* (c) Per hoc autem futurum eventum protulit. Contingebat enim in eadem domo aliquem esse fidelem, cujus pater vellet eum ad infidelitatem protrahere; sed intantum prævaluit virtus doctrinæ Christi, ut filii patres (4) dimitterent, matresque filiarum, & liberos parentes. Libuit enim fideles Christi non solum contemere propria, sed & cuncta simul pati, dummodo cultu fidei non careant. Si autem purus homo esset, unde suppeteret ei hoc posse meditari, quod à patribus plus amaretur quam filii, & à filiis plusquam patres, & à viris plusquam conjuges; & hoc non in una domo, aut centum, sed ubique terrarum: & non solum hoc prædixit, sed etiam opere consummavit. *Ambrosius* (de spirituali intellectu ejus quod Dominus dixit.) Mystica autem interpretatione domus una, homo unus est. Duos autem legimus frequenter, animam, & corpus: quod si duobus conveniret, efficit utraque unum; aliud est quod servit, aliud cui subicitur. Tres autem animæ affectiones sunt: una rationalis, alia concupiscibilis, tertia irascibilis. Duo ergo in tres, & tres in duo dividuntur. Etenim per adventum Christi homo, qui erat irrationabilis, rationalis factus est. Erant carnales, terreni: misit Deus Spiritum suum in corda nostra; facti sumus filii spirituales. Possimus etiam dicere, quod in hac domo sunt alii quinque, idest odor, tactus, gustus, visus, & auditus. Si ergo secundum ea quæ audimus, aut legimus sensu visus, atque auditus, excludamus superfluas voluptates corporis, quæ gustu, tactuque, & odore percipiuntur; duo in tres dividimus, eo quod mentis habitus vitiorum non capiatur illecebris. Aut si quinque sensus acceperimus corporales, vitia jam corporis, & peccata se separant. Possunt etiam caro videri, atque anima ab odore, tactu, gustuque luxuriæ separata: fortior enim rationis sexus velut in viriles fertur affectus; hæc molliorem studet tenere rationem. Ex his itaque diversarum cupiditatum motus inolevit; sed ubi in anima redit, degeneres abjurat hæredes: caro quippe cupiditativus suis, quas sibi ipsa generavit, tanquam sentibus mundi doluit esse confixam; sed velut corporis quædam, atque animæ natus, voluptas motui pravæ cupiditatis innubet. Ergo quamdiu mansi in una domo, conspiranti-

bus.

bus vitiiis; individua consensio, nulla videbatur esse divisio; ubi vero Christus ignem, quo delicta cordis exureret; vel gladium, quo secreta penetrantur, misit in terras; tunc caro, atque anima regenerationis innovata mysteriis, copulam posteritatis eliminat, ut dividantur parentes in filios, dum intemperans motus intemperantiam abdicat, & anima declinat consortium culpæ. Filii quoque in parentes dividuntur, dum renovati homines vitia vetusta declinant, voluptasque adolescentior seriose domus refugit disciplinam. *Beda* (cap. 55. circa medium.) Vel aliter. Per tres significantur qui fidem Trinitatis habent; per duo infideles, qui à fidei unitate discedunt. Pater autem diabolus est, cujus filii imitando erant: sed postquam venit ignis ille cælestis, nos ab invicem separavit, & ostendit alterum patrem, qui est in cælis. Mater synagoga, filia est Ecclesia primitiva, quæ & eandem, de qua genus ducit, synagogam fidei persecutricem sustinuit, & ipsa eidem synagoga fidei veritate contraxit. Socrus synagoga, natus Ecclesia de genibus: Quia sponsus Ecclesiæ Christus filius est synagoga secundum carnem. Synagoga ergo in nurum, & in filiam est divisa, quæ credentes de utroque populo persequitur; sed & illæ in socrum, & in matrem sunt divisa, quia (1) nolunt carnalem circumcissionem suscipere.

(b) *Theophylactus* (super *Cum videritis nubem orientem.*) Cum de prædicatione disceptasset, & eam nominasset gladium, poterant audientes turbari, nescientes quid diceret; & ideo Dominus subdit, quod sicut aeræ dispositiones per quædam signa cognoscunt, sic deberent ejus adventum cognoscere; & hoc est quod dicit: *Cum videritis nubem orientem ab occasu, statim dicitis, Nimbis venit, & ita fit; & cum austrum flantem, dicitis, quia auster venit, & ita fit;* quasi dicat: Verba mea, & opera mea me indicant contrarium vobis: potestis igitur conjectare quia non veni pacem dare, sed imbrem, & turbinem. Ego enim sum enim auster ventus calidus, & oppositus boreali frigiditati. *Beda* (super *Hypocritæ, faciem celi nostris.*) Vel qui ex elementorum immutatione statum aurarum, quia voluerunt, facillime prænoscere potuerunt, possent etiam si vellent tempus adventus Domini ex dictis intelligere Prophetarum. *Cyrillus.* (a) Prophetæ enim multifarie prænuñtaverunt Christi mysterium. (2) Decebat ergo, si pruden-tes essent, ad

future prospectum intendere; nec ignorare futuras tempestates post vitam præsentem valerent: erit enim ventus, & pluvia, & superlicium futurum per ignem; & hoc significatur cum dicitur: *Nimbis venit.* Decebat etiam salutis tempus non ignorare, scilicet adventum Salvatoris, per quem perfecta pietas intravit mundum; & hoc significatur, cum dicitur: *Dicitis, quia auster erit.* Unde in eorum reprehensionem subditur: *Hypocritæ, faciem celi, & terra nostris probare, hoc autem tempus quomodo non probatis? Basilii* (hom. 6. in Hexaemeron.) Est autem notandum, quod necessariae sunt humanæ vitæ siderum conjecturæ, dummodo quis ultra mensuram non perquirat eorum iudicia. Est enim nonnulla de pluviiis futuris percipere; plura quoque de æstibus, & impetu ventorum, vel particularibus, vel universalibus, vel violentis, vel levibus. Quanta vero commoditas ex eorum conjectura vitæ præfertur, quis nescit? Interest enim nature prognosticari procellarum pericula, viatorum mutationem aeris, colono fructuum copiam. *Beda* (cap. 55.) Sed ne aliqui de turba se prophetica lectionis ignaros, temporum cursus (3) probare non posse causarentur, vigilanter adjungit: *Quid autem & à vobis ipsis non videlicet quod justum est? ostendens eos, estsi literas nesciant, naturali tamen ingenio posse discernere, eum qui opera fecit quæ nullus alius fecisset, supra hominem, & Deum esse: unde post hujus sæculi injustitias, justum Creatoris iudicium esse venturum.* *Origenes* (hom. 35. in Luc.) Nisi autem esset nobis natura institutum id quod justum est judicare, numquam Salvator hoc diceret.

(p) *Theophylactus* (super *Cum vadis.*) Postquam ostendit Dominus laudabilem discordiam, ex hinc docet laudabilem pacem, cum dicit: *Cum autem vadis cum adversario tuo ad principem, in via da operam liberari ab illo; quasi dicat: Cum trahit te adversarius ad iudicium, da operam, idest omnibus modis excogites, ut absolvaris ab illo. Vel da operam; idest, etsi nihil habeas, mutuum accipe, ut absolvaris ab illo, ne te coram iudice conveniat: unde sequitur: *Ne forte trahat te apud iudicem, & jurex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem.* *Cyrillus* (b) In quo angustiis patieris donec etiam novissimum assem (4) exigent: & hoc est quod subdit: *Dico tibi, non exibis inde, donec etiam novissimum minutum reddas.* *Chrysostomus* (hom. 26. in Matth.) Videtur mihi de præsentibus iudicibus dicere, & de itinere ad præsens iudicium, & de carcere hujus mundi: per hæc enim quæ apparent, & in promptu sunt, irrationabiles homines se cor-*

rigera

(1) *Al. volunt.* (2) *Al. Dicebat.* (3) *Al. nos probare.* (4) *Nicolaius habet reddas.*
EX EDIT. P. NICOL. (a) *In Catena Græcorum PP.* (b) *Ubi supra.*

rigere consueverunt: frequenter enim non solum ex futuris bonis, vel malis commonet, sed etiam ex praesentibus propter grossiores auditores. *Ambrsius* (Lib. 7. cap. de liberatione ab adversario in via.) Vel adversarius noster diabolus est, qui scribit illecebras delictorum, ut habeat in supplicio participes quos habuit in errore confortes: adversarius etiam nobis est omnis vitiorum usus: denique adversaria est nobis mala conscientia, quae nos & hic afficit, & in futurum accusabit, & proder. Demus igitur operam ut dum in hoc sumus vitae curriculo constituti, tanquam a malo adversario, ita ab improbo liberemur actu, ne dum imus cum adversario ad magistratum, in via nostrum condemnet errorem. Quis autem est magistratus nisi penes quem omnis potestas est? Hic autem magistratus tradit reum iudici, ei scilicet cui vivorum, & mortuorum tribuit potestatem, scilicet Jesu Christo, per quem oculi redarguntur, & improbi operis poena mandatur. Ipse exactori tradit, & in carcerem mittit: dicit enim Matth. 22. „ Tollite, & mitte illum in tenebras exteriores. “ Et exactores suos monstrat esse Angelos, de quibus dicit ibid. 13. „ Exhibet Angeli, & separabunt „ malos „ de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis. “ Sed subditur: *Dico tibi, non exies inde donec etiam novissimum minutum reddas.* Si enim qui pecuniam solvunt, non prius evacuant fenoris nomen quam totius sortis usque ad minimum quocumque solutionis genere quantitas universa solvatur; sic compensatione caritatis, actuumque reliquorum, vel satisfactione quacumque peccati poena dissolvitur. *Origenes* (hom. 35. ut supra.) Vel aliter. Quatuor personas hic ponit, adversarii, principis, exactoris, & iudicis; apud Matthaeum vero persona praetermissa est principis, & pro exactore minister insertus. Discrepant etiam, quod ille quadrantem, iste minutum posuit; uterque autem dixit novissimum. Cunctis autem hominibus duos Angelos adesse legimus, malum qui adversa exortatur, bonum qui optima persuadet. Ille autem adversarius noster, quotiescumque peccamus, exultat, sciens quoniam habet potestatem apud principem saeculi huius, qui se miserat, exultandi, & gloriandi. (1) In Graeco autem cum articulo *tu*, qui singularitatis significator est, adversarium posuit, ut ostenderet singulis hominibus

(1) Quatuor quorum saepe meminimus exempla sic habent. Cum articulo autem in Graeco cum posuit, sicut pluribus unum monstraret, quia unusquisque sub suae gentis est principe. Da ergo operam, &c.

singulos adversarios esse, qui ubique eos sequantur; principem vero sine articulo posuit, ne certum videretur ostendere, sed unum de pluribus: non enim unusquisque nostrum habet proprium principem, sed suae genti communem. Da ergo operam ut libereris ab adversario tuo, sive a principe, ad quem te adversarius trahit, habendo sapientiam, iustitiam, fortitudinem, & temperantiam. Si autem dederis operam, esto in eo qui dicit Joann. 14. „ Ego sum via: “ alioquin trahet te adversarius ad iudicem. Dicit autem, *Trahit*, ut ostendat nolentes ad condemnationem compelli. Iudicem autem alium nescio nisi Dominum nostrum Jesum Christum, qui tradit exactori. Singuli exactores proprios habemus: dominantur exactores, si debuerimus aliquid; si omnibus universa reddidero, nemo exactor est, & intrepida mente respondeo: Nihil tibi debeo. Quod si debitor fuero, mittet me exactor in carcerem, nec patietur exire, nisi debitum omne persolvero: non enim habet exactor potestatem ut mihi saltem quadrantem concedat. Qui donavit debitori quingentos denarios, & alii quinquaginta, dominus erat: iste qui exactor est, dominus non est; sed a domino ad exigenda debita praepositus. Novissimum autem minutum dicit gracile, & tenue: peccata enim nostra ut pinguis sunt, aut tenuia. Beatus igitur est qui non peccat. Secundo autem si tenue peccatum habeat, inter ipsa quoque tenuia diversitas est: alioquin non diceret: *Donec novissimum redderet minutum.* Si enim parum debet, non egredietur nisi solvat minimum quadrantem; qui autem magno debito fuit obnoxius, infinita ei ad reddendum saecula numerabuntur. *Beda* (cap. 55. par. 4. fin.) Vel aliter. Adversarius noster in via est sermo Dei contrarius nostris carnalibus desideriis in praesenti vita, a quo liberatur qui praecipit eius subditur: alioquin tradetur iudici, quia sermone Domini contempto, peccator reus tenebitur in examine iudicis; quem iudex exactori tradit, id est maligno spiritui, ad ultionem: qui mittetur in carcerem, id est in infernum; ubi quia semper solvere poenas patiendo, sed nunquam persolvendo, veniam consequi non poterit, nunquam exinde exhibit; sed cum terribilissimo serpente diabolo perpetuas poenas luet.

CA.

CAPUT XIII.

(a) **A**derant autem quidam ipso in tempore nuntiantes illi de Galilaeis, quorum sanguinem Pilatus miscuit cum sacrificiis eorum. Et respondens dixit illis: Putatis quod hi Galilaei praeter omnibus Galilaeis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? Non, dico vobis; sed nisi poenitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Sicut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloa, & occidit eos, putatis quia & ipsi debitores fuerint, praeter omnes homines habitantes in Hierusalem? Non, dico vobis; sed si poenitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis.

(b) Dicebat autem & hanc similitudinem. Arborem scilicet habebat plantatam in vinea sua, & venit quaerens fructum in illa, & non invenit. Dixit autem ad cultorem vineae: Ecce anni tres sunt ex quo venio quaerens fructum in ficulnea hac, & non invenio. Succide ergo illam: ut quid etiam terram occupat? At ille respondens dixit illi: Domine, dimitte illam & hoc anno usque dum fodiam circa illam, & mittam stercora. Et si quidem fecerit fructum; sin autem, in futurum succides eam.

(c) Erat autem docens in synagoga eorum sabbatis. Et ecce mulier quae habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo, & erat inclinata, nec omnino poterat sursum respicere: quam cum videret Jesus, vocavit eam ad se, & ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua. Et imposuit illi manus, & confestim erecta est, & glorificabat Deum. Respondens autem archisynagogus indignans, quia sabbatis curasserat Jesus, dicebat turbae: Sex dies sunt in quibus oportet operari: in his ergo venite, & curamini, & non in die sabbati. Respondit autem ad illum Dominus, & dixit: Hypocrite, unusquisque vestrum in sabbato non solvit bovem suum, aut asinum ad praesepe, & ducit ad aquam? Haec autem filiam Abrahae, quam alligavit satanas ecce decem & octo annis, non oportuit solvi a vinculo isto die sabbati? Et cum haec diceret, erubescerant omnes adversarii eius; & omnis populus gaudebat in universis quae gloriose fiebant ab eo.

(d) Dicebat ergo: Cui simile est regnum Dei, & cui simile assimilabo illud? Simile est grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum; & crevit, & factum est in arborem magnam; & volucres caeli requieverunt in ramis eius. Et iterum dixit: Cui simile assimilabo regnum Dei? Simile est fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinae sata tria, donec fermentaretur totum.

(e) Et ibat per civitates, & castella docens, & iter faciens in Hierusalem. Ait autem illi quidam: Domine, si pauci sunt qui salvantur? Ipse autem dixit ad illos: Contendite intrare per angustam portam: quia multi, dico vobis, quaerunt intrare, & non poterunt. Cum autem intraverit paterfamilias, & clauserit ostium: incipietis foris stare, & pulsare ad ostium, dicentes: Domine, aperi nobis. Et respondens dicit vobis: Nescio vos unde sitis. Tunc incipietis dicere: Manducavimus coram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti. Et dicit vobis: Nescio vos unde sitis: discedite a me omnes operarii iniquitatis. Ibi erit fletus, & stridor dentium, cum videritis Abraham, Isaac, & Jacob, & omnes Prophetas in regno Dei, vos autem expelli foras. Et venient ab oriente, & occidente, & ab aquilone, & austro, & accumbent in regno Dei. Et ecce sunt novissimi qui erant primi, & sunt primi qui erant novissimi.

(f) In ipsa die accesserunt quidam pharisaeorum dicentes illi: Exi, & vade hinc, quia Herodes vult te occidere. Et ait illis: Ite, & dicit vulpi illi: Ecce eicio daemonia, & sanitates perficio hodie, & cras, & tertia die consummor. Veruntamen oportet me hodie, & cras, & sequenti die ambulare: quia non capit Prophetam perire extra Hierusalem. Hierusalem, Hierusalem, quae occidis Prophetas, & lapidas eos qui mittuntur ad te, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum avis nidum suum sub poenis, & nolisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. Dico autem vobis, quia non videbitis me, donec veniat cum dicitis: Benedictus qui venit in nomine Domini.